

Titova pećina u Boroviku na otoku Visu

Motorni brod ribarske zadruge »Kolektiv« izlazi iz stare, slikovite hvarske luke. Pramac siječe nejake valove maistrala, koji se ne može razviti u uskom »Paklenom kanalu«. Prolazimo kroz južna vrata luke i obilazimo šumovitu obalu borove šumice krasnog gradskog parka. Za nama ostaje četvrt ljetnikovaca, u kojoj se ističe zelenkasta visoka zgrada sindikalnog odmarališta. Moćni motor jednolично radi, a stari iskusni barba Tone upravlja brod preko kanala na protivnu grebenastu obalu, prema Paklenim otocima. U početku izgleda kao da će pramac udariti o tvrdu kamenitu obalu, ali što se više približavamo otocima jasnije se ocrtava prolaz između otoka Marinkovca i otoka svetoga Klimenta. Prolazimo i ispred duboke uvale Palmižana, koja neupućenom putniku ni iz neposredne blizine ne otkriva čarobno bogatstvo svoje subtropske šume i Vinogradniča, pješčanog dna i prečistog mora.

Plovimo kroz vijugavi grebenasti morski tjesnac. Hvar se već ne vidi, samo nas još prate stare utvrde s ponosnih vrhunaca. More je sada življe. Valovi veći, jači, jednakо udaljeni, ali svaki drugačiji. Plavi se pred nama Viški kanal. Južna strana Paklenih otoka kao čvrsti bedem brani obalu Hvara od snažnih valova zimske jugovine. To je okamenjena slika hiljadugodišnje borbe mora i kamena. Još se ispriječio ovisoki, morem izgriženi greben, strm prema jugu, a blago nagnut prema sjeveru.

Ljuljamo se u Viškom kanalu. Pred nama je u magli otok Vis — otok, koji od 1943. nije bio pod okupacijom, na koji nije nikada stala hitlerovska čizma, otok sa kojega je Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije rukovodio složenim operacijama na brojnim frontovima u burnoj godini 1944., u kojoj je naša herojska Armija započela one oslobođilačke ofenzive, koje su svršile oslobođenjem Trsta. To vrletno otočno stijenje cilj je našeg putovanja. Idemo na otok Vis da se popnemo visoko, u brda, do pećine, u kojoj je boravio, iz koje je upravljao brojnim akcijama vrhovni komandant, drug Tito.

Brod se približava Visu, već se i prostim okom vidi bijeli kameni stup svjetionika na rtu Stracine. Od modre mase otoka postepeno se sa istočne strane raspoznavaju manji otoci, bedem protiv jugoistočnih valova. Kameniti, strmi, kao divovskim dlijetom otkinuti otok Greben, za njim manji Prčanj, pa onda veći Budihovac, koji nam sakriva Ravnik. Na vrhu Huma bijeli se tvrđava, koju već poznajemo po

svjetlosnim signalima, što ih noću daje dalekoj napoleonskoj tvrdavi nad Hvarom.

Barba Tone upravlja brod prema obali. S lijeve strane, na samoj kamenitoj obali, metar dva od morske razine, bljeskaju se na suncu mrtva velika krila oborenog aviona. Metalni trup opran je od valova i poprskan slanom vodom viške luke, tog sigurnog utočišta brodova Jugoslavenske ratne mornarice u herojskim danima obrane i napadanja na Šoltu, Brač i Korčulu. I dalje, dublje u luci, kraj groblja, gdje se među čempresima bijele kameni grobovi, vidimo brojne ostatke aviona. Odijeljeni su i sortirani. Krila, kormila, motori, trupine. Ptice smrti, koje su tražile, napadale, htjele uništiti slobodu Visa i vojskovodu oslobođilačke Armije Jugoslavije. Sada leže na ograđenom, uređenom groblju aviona u viškoj luci.

Iskreli smo se i nastavili put. Penjemo se cestom, kojom su u proljeće i ljeti godine 1944. prolazile danju i noću stotine kamiona, brzih i moćnih strojeva za opskrbu brojnih brigada, divizija, ustanova i štabova.

Vis. Južna pomorska granica južne zemlje u kojoj se rađa socijalizam. Tvrđava slobode, glavno mjesto slobodnog teritorija Jugoslavije u važnom razdoblju Oslobođilačkog rata — kako ga ponosno nazivaju njegovi stanovnici: ribari i težaci.

Rasadnik palmi. Zeleni vrtovi, stubišta, pojasevi i nizovi kamenim zidovima ograđenih vinograda. Loza je marljivom i žuljevitom rukom viškog težaka posadena u svaku rupicu plodne zemlje. Kamenje je iskopano, sakupljeno, poredano, a na mjestu, gdje je bio kamen, često puta na donesenoj i prenesenoj zemlji, nastao je vinograd. Na prijevoju, visoko nad morem, zavija cesta. Cvate ružmarin i sve oko nas miriši po oštrom, jakom i nježnom cvijetu. Luka se pod nama raširila sa svim manjim i većim uvalama. Ali naš put vodi nas u unutrašnjost, u srce otoka. Prešli smo prijevoj, na čas se više ne vidi more, ali nas iznenaduje zeleno more širokog i dugog Velog Polja, koje su pokrili bogati vinogradi organiziranih zadruvara. To je plodna, bogata visoravan u sredini otoka Visa, koja prelazi u Plitsko polje, nastavlja se u Dračevo polje i vodi u Pođspilje, u kraj gdje su se u Boroviku nalazile pećine Vrhovnog štaba, radio-stanice, stan i skloništa Maršala Jugoslavije.

I na tom Plitskom polju vide se još tragovi Oslobođilačkog rata. Krhotine, razbijeni avioni, krateri od bombe. Među zelenim vinogradima najednom se pojavljuju razderana krila hitlerovskog izviđača, ili prazni kljun tromotornog bombardera. A loza svuda, po širokom polju, na obroncima, na brežuljcima, svuda. Samo se čistina vidi na viškom aerodromu. Tu na Plitskom polju spuštali su se avioni iz

raznih oslobođenih područja Jugoslavije. Odavde su letjeli u razne krajeve, pa i vrlo daleko, do sovjetskog fronta. Taj aerodrom omogućio je brzu i neposrednu vezu Jugoslavije s raznim stranama svijeta u one dane, kada je okrutni neprijatelj samodopadno tvrdio, da je skršio otpor, da je svladao oslobođilačku vojsku.

Plitsko polje, kao i sam Vis i Dračevo polje su rasadnici južnih biljaka. Velike paome koje ukrašavaju naše primorske gradove, ovdje su uzgojene, ojačale se i onda presađene.

— Eto, ona kuća i još one tri za njom, i ona na brijegu — to su bile bolnice. Dolje, u onom klancu, zarazna bolnica. Tu su kirurzi vršili hitne operacije. Ostale su slali avionima ili brodovima u Bari.

Mnoge kuće imaju nove krovove. Za vrijeme rata gorile su od zapaljivih bomba. A gore, u Dračevu polju, gdje vinogradi daju stotine vagona odličnog vina — nema vode. Gasiti požar vrlo je teško . . .

Stigli smo do raskrsnice. Cesta se spušta u Komižu, a mi skrećemo desno. Kuće Duboke bile su bolnice. U zaseoku Zenaglava boravio je Oblasni komitet za Dalmaciju. Kraj ceste zadrugari pretaču u bačve mještine pune tamnog, slatkog, od sladora ljepljivog višnjevog soka. Kamionima se prevozi u višku luku i dalje šalje tvornicama na preradu. Magarci i mazge brste lišće sa grmlja, a snažne ruke prenose pune mještine.

Iz Podšpilja nas prati u Borovik član Mjesnog narodnog odbora, jedan od učesnika oslobođenja Visa u rujnu 1943., učesnik u svim događajima koji su slijedili. On je i naš tumač na ovome izletu.

U Podšpilju se gradi nova velika čatrnja za sabiranje kišnice. Očišćena je kosina za nagnuto betonsko polje, iskopani su minama temelji za podrume, u kojima će se filtrirati i čuvati dragocjena tekućina: u carstvu odličnog vina rijetkost je — dobra voda. Nedaleko nove cisterne dovršava se gradnja velikog zadružnog doma. Dok se u prvom katu postavljaju oplate za betonske zidove i ugrađuju grede, u podrumu i u prizemlju pretače se vino.

— Ne možemo čekati — kažu nam napredni zadrugari — jemativa, berba je doskora i moramo sve pripremiti. To je naša obaveza V. kongresu Partije. A mi težaci iz Podšpilja komunisti smo od davnine, pa ćemo i nadalje biti među prvima . . .

Grade se cisterna i zadružni dom, a nova škola je već dovršena. Tri slike socijalističke izgradnje: škola, vodovod i zadruga u srcu kamenitog otoka na jugozapadnoj granici zemlje demokracije.

Kod raskrsnice u Podšpilju odvaja se ratni planinski kameni put u Borovik. Taj put služi danas osamljenim prolaznicima, težacima, koji idu u gornje vinograde s kozama i mazgama; ali prije 4—5 godina bio je ovdje ogroman i važan promet.

— Eno, tamo gore, na onom grebenu — pokazuje nam vodič — bio je raspoređen moj bataljon pomorske pješadije...

Ruši se oštro kamenje, nižu se ostri zavoji strmih serpentina. Mirišu kadulja i ružmarin. Sunce peče. U daljini pučina otvorenog mora. Prema jugozapadu tri vrha Sušca, otoka između Visa i Lastova; u sumaglici se gube obrisi Korčule. Pećine nam sakrivaju dalmatinsku obalu i sjevernu skupinu otoka.

Dugo se već penjemo i usput slušamo priče borca-Višanina.

— Ovim putem prolazili su i džipovi. Penjali su se kao koze. Nosili vodu, hranu i municiju. Silna je vojska tu boravila. Na svim vrhovima, u ovim klancima, u dolinama. Pripremali smo se najprije za obranu Visa, a kasnije i za osvajanje Korčule, Pelješca, Brača i Splita...

Gore, u kamenu, među zelenim borićima vidi se najprije otvor jedne pećine. Ali to nije glavna. Skrećemo udesno. Još strmih stotinjak metara uzbrdo.

Stigli smo u Titovu pećinu. To je nedaleko Borovika. U srcu otoka Visa.

Ovdje, u ovom dalmatinskom kršu, radio je, mislio, računao i rukovodio Vrhovni štab na čelu s drugom Titom. Surova, tvrda, iskrena stvarnost Oslobodilačkog rata. Slika i prilika uporne, požrtvovne, nepopustljive izdržljivosti.

Titova pećina u Boroviku je mala, pneumatskim bušilicama proširena neduboka prostorija. Dograđeni zidovi brane neveliko predvorje u kojemu se može smjestiti stotinjak osoba. Prva podzemna prostorija je kao srednja stambena soba 4×6 m veličine, izdubena u kamenu, još uvijek nepravilna oblika. U ovoj prostoriji bila je radio-stanica. Tu je vrhovni komandant primao vijesti iz zemlje i inozemstva. S raznih frontova. Odasvud. Iz one veće prostorije bez ikakve ograda ulazi se u dublju, mnogo manju podzemnu prostoriju.

— Evo, ovdje je drug Tito živio. Tu je uz kamen bio poljski krevet. Budili su ga u svako doba dana i noći, na svaku vijest davao je odgovor. Ovdje su se sastajali drugovi iz vojnog i političkog rukovodstva. Odavde se vodio Veliki rat za Slobodu. Odavde smo krenuli u konačnu, pobjedničku ofenzivu... — ponosno priča zemljorađnik iz Podšilja — demobilizirani borac pomorske pješadije.

Titova prostorija je duga tri, a na najširem mjestu široka dva metra, na ulazu visoka oko 1.80, a na kraju svega 1.60. U njoj Tito nije mogao da se potpuno uspravi.

Marsal Jugoslavije borio se kao i svi njegovi drugovi u surovim uslovima partizanskog rata. Titova pećina u Boroviku na otoku Visu,

ovaj sivi kamen otoka Visa služi kao svjež, jasan dokumenat iz herojskog života druga Tita.

Sabrali smo se u predvorju.

Govori naš vodič, govore razni učesnici ovog poučnog izleta u doba zasjedanja V. kongresa KPJ i na kraju jednodušno prihvaćamo ovaj telegram:

»Petom kongresu Komunističke partije Jugoslavije — Beograd.

Komunisti, nastavnici i studenti Više škole fizičke kulture iz Zagreba posjetili smo danas, 24. srpnja 1948., pećinu na otoku Visu, u kojoj je za vrijeme herojske Narodno-oslobodilačke borbe boravio Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije na čelu s drugom Titom. Sa ovog historijskog mesta šaljemo plamene pozdrave Petom kongresu, Centralnom komitetu i našem voljenom drugu Titu. Izražavamo želju, da Kongres izabere dosadašnji Centralni komitet na čelu s drugom Titom. Obavezujemo se da ćemo dosljedno ostvariti odluke Petog kongresa.«

Sa ovih vrletnih visina, vidi se daleko i jasno. Na ovom tvrdom kamenu stoji se čvrsto i nepokolebljivo.

U ovoj pećini naučili smo mnogo.

* * *

Na povratku su nas pozdravili radnici i zadružari Podšipja. Sve su to sami borci i učesnici velikih događaja u Visu.

Sada grade ljepšu budućnost!

Stiže veliki kamion pun građe za veliki zadružni dom.

— Dajte, drugovi, da im pomognemo, da i mi svetkujemo praznik rada i jedinstva trudbenika Jugoslavije!

I mladi studenti iz Zagreba, na Dračevu polju, brzinom udarnika iskreali su grede, daske i vreće sa kamiona.

Klek (1182 m) – smjer jugoistočne glave

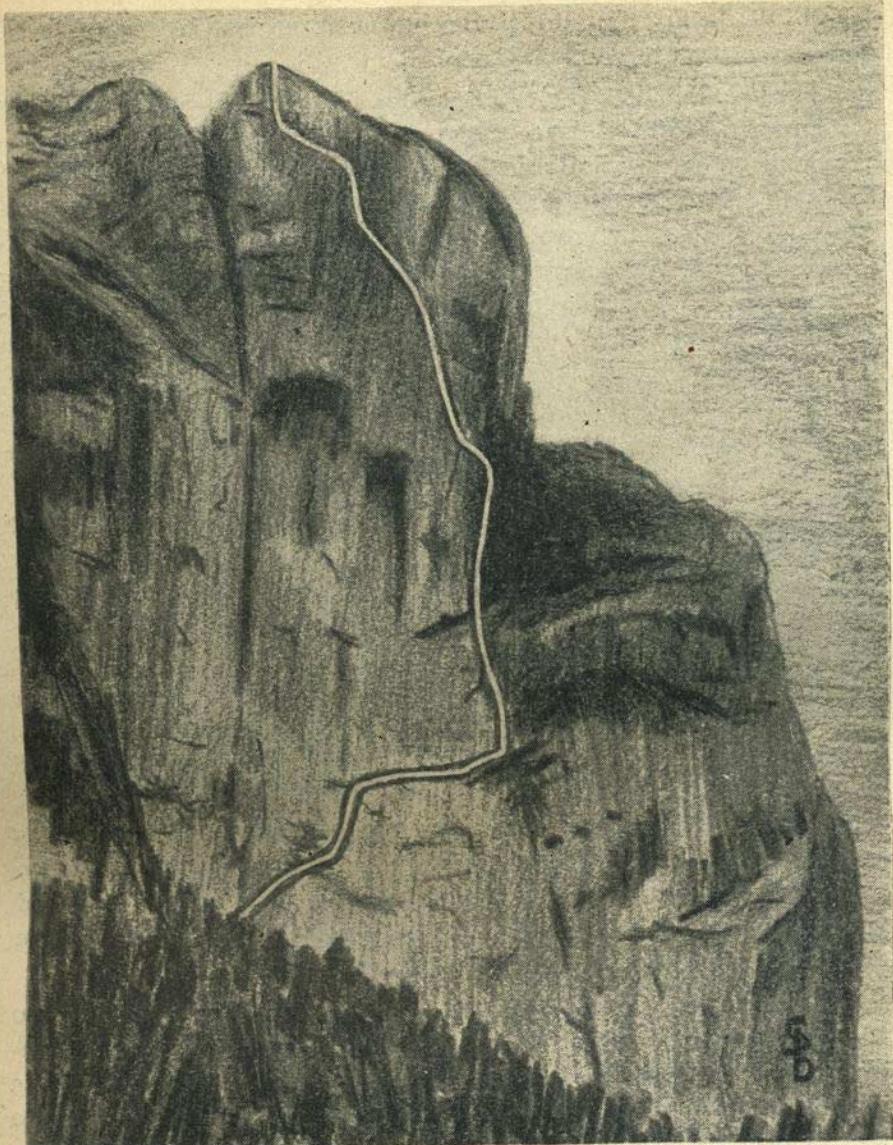
Prošlo je već 10 godina od dana kada je učinjen prvenstveni uspon u najtežem dijelu jugoistočne stijene Kleka. Uspon su izveli drugovi Slavo Brezovečki i pok. Marijan Dragman i nazvali ga smjerom kroz jugoistočnu glavu Kleka. Ovaj uspon zahtijevao je detaljno poznavanje moderne penjačke tehnike i krajnju izdržljivost. Kada se još uzmu u obzir veoma nepovoljne vremenske prilike koje su vladale za vrijeme penjanja, može se ovo označiti kao lijep uspjeh u ono vrijeme mладog hrvatskog alpinizma. Uračunavši noćenje u stjeni ovaj uspon je trajao oko 24 sata.

Ne pretjerujem, ako ustvrdim da taj smjer ne zaostaje mnogo po teškoćama, kao i po potrebnoj tjelesnoj i duševnoj koncentraciji penjača za usponima u našim Alpama, koji su doduše teži po dužini i komplikiranoj orientaciji, ali koji rijetko imadu toliko teških eksponiranih i problematičnih mjesta na tako malenoj visinskoj razlici, kao što je to slučaj kod visine od 200 m, koliko je visoka Klekova stijena. Svi ti nabrojeni razlozi bili su uzrok, da su se rijetko izvodili usponi tim najtežim smjerom u Kleku, a pojedincima je taj smjer služio kao izvanredan trening u penjačkoj tehnici prije polaska na duže i teže ture u naše Alpe, kao i za sticanje potrebnih moralnih i tjelesnih kvalifikacija za uspješan rad u svladavanju svih teškoća sa kojima se penjač susreće u borbi sa stijenom.

Godine 1941. prošli su tim smjerom, kao druga penjačka grupa, drugovi Franjo Ris i Zdravko Ceraj, veoma dobri penjači iz mlađe i agilne šačice zagrebačkih alpinista. Za sam uspon, po najljepšem vremenu, trebali su 7 sati penjanja.

Poslije tog vremena Klekova stijena stajala je dugo netaknuta. Udarci kladiva, pjesma klinova, štropot karabinera i prigušeno dovikivanje drugova u stijeni, nisu narušavali njezin mir, ali zato smo mi penjači nesavladivom čežnjom očekivali čas ponovnog sastanka s njom i bili mislima neprekidno uz nju, vjerujući da ćemo opet obnoviti staro prijateljstvo, koje nas je s njom vezalo.

Slijedeći posjet kroz smjer jugoistočne glave uslijedio je tek godine 1948., dakle nakon stanke od punih 7 godina, ali sa novim penjačima, koji su došli da okušaju svoje snage i sposobnosti u tom dijelu stijene. Tako su kao treća grupa prošli ovim smjerom Vili Brumec i Drago Belačić (Žohar) u vremenu od 5 sati, a samo par dana iza njih još dvojica i to Ivo Gropuzzo i Nino Kućan, također u istom vremenu, dokazavši time, da spadaju u elitu naših mladih penjača. Kao

Klek — smjer jugoistočne glave

Crtež: S. Brezovečki

zadnja grupa u tom razdoblju dolazi Drago Belačić ponovno, ovaj puta samnom, kada smo prošli stijenu u tom dijelu za nešto manje od 5 sati.

Ne mogu ostati na tom suhom nabranjanju podataka, a da ne govorim i o samom usponu, koji zasjenjuje sve uspone u mojoj dosa-

dašnjoj penjačkoj djelatnosti. Bio bih neiskren, kad ne bih rekao, da sam ponosan na to izvršeno djelo.

Bio je radni dan, ponedjeljak, dne 25. X. 1948. U selu Bjelskom pod Klekom ostali smo sami Žohar i ja, dok su ostali drugovi već si-noć otišli u Zagreb. Svitanje nije obećavalo naročito dobro vrijeme, ali mi smo ipak krenuli pod stijenu. Opremivši se potrebnim penjačkim materijalom, navezani na dvostruko uže dugačko 40 metara, započeli smo penjanje u 9 sati. Nekoliko metara desno od Dragmanovog smjera započeo je Žohar uzbudjenim kretnjama napredovanje po lijepo razvedenoj stijeni, dok nije došao pod okomitu pukotinu, koja se vuče po glatkoj fasadi desnog dijela stijene. Upotrebljavši dva klina, koji tu leže još od 1938. godine i zabivši još dva nova, lakoćom je stigao do prostrane rupe. Nakon što sam izbio dva naša klina dovukao sam se dosta teško do njega.

Iza nas je ostalo najteže mjesto u donjem dijelu stijene. Stisnuti u rupi, drhtavim rukama palimo cigaretu i sa zebnjom promatramo kako se nabiru oblaci navirući od Kapele, nošeni snažnim južnim vjetrom. Oprezno napredujemo dalje pod snažnim udarcima vjetra, prelazimo usku i eksponiranu policu, široku jedva nekoliko centimetara i dolazimo do slijedeće rupe, koja je međutim veoma negostoljubiva i dopušta sigurnije sklonište samo jednome, ali u veoma skučenom i nezavidnom položaju. Izbacujem se čitavim tijelom iznad dubine od 60 metara, držeći se obim rukama za stari klin, koji je zabijen u rupi, i dok su mi noge drhtale od napora, omogućujem Žoharu da se posluži sa mojih 182 cm visine i da se prebaci, nakon što mi je konačno stao obim nogama na glavu, preko balkona, koji se izbočio iznad rupe. Sada smo lako stigli do gredine u polovici stijene prekrasnim penjanjem po okomitom, ali razvedenom žlijebu.

Promatramo najteži dio penjanja, koji стоји pred nama. Gotovo 100 metara iznad gredine diže se markantna glava koju je sada trebalo svladati. Mogućnost prelaza glave pruža se u okomitom, dosta plitkom žlijebu, mjestimično zatvorenom zaglavljениm blokovima, a koji se pruža u produženju gredine u samom kutu što ga čini prevjesna glava i glatka ploča. Ove kamene gromade zastiru pogled na taj dio puta, gledali ga sa bilo kojeg mjesta.

Pomažući se već starim zabijenim klinovima, i zabivši još nekoliko novih, uspeo se Žohar toliko da su mu noge nestale ispred mojih očiju. Došao je do prvog čvršćeg osiguravališta nekako u polovici tog žlijeba, koji je ujedno i najteži problem u čitavom tom smjeru. Neugodan posao manevriranja dvostrukim užetima bio je gotov, i sada sam ja trebao ići naprijed. Na koji način? Drago je u žlijeb ušao

Vlašić-planina sa Kraljeva gumna

Foto: Dr. I. Lipovšč

Zimsko predvečerje u planini

Foto: Dr. M. Plotnikov

lagano, posluživši se danas već po drugi puta mojom visinom, ali ja to nisam mogao. On mi ne može pomoći, jer se nalazi nekih 20 metara iznad mene, užeta su se zapleta gore negdje oko osmog klini i sada mi ne preostaje drugo, nego da započnem penjanjem u tom žlijebu kako najbolje znam, gotovo kao da sam i prvi na užetu. Krenuo sam malo udesno, skupivši se gotovo u klupko, što mi ipak nije bilo lako, ugurao sam se u jednu malu udubinu, osjećajući se vrlo nesigurno, i dok sam supregnuvši dah, veoma oprezno i polagano kao hobotnica, pipao lijevom rukom, koju sam ispružio daleko u stranu, osjetio sam lagani udarac na vršcima prstiju. To je bila zamka, koju je Žohar ostavio na drugom klinu odozdo i koja mi je pomogla u zadnji čas, jer sam već osjećao kako mi prsti desne ruke u udubljenju popuštaju od napora. Dalje do Žohara nije išlo teško, isključivši ono neprijatno izbijanje klinova. U tom žlijebu to je naročito »ugodan« posao, jer ga se većinom obavlja viseći slobodno na užetu.

Čim sam stigao do Žohara, produžio je on, dok sam ga ja osiguravao, dalje po žlijebu okomito prema gore, boreći se sa najtežim mjestom u žlijebu, a ujedno i u čitavom smjeru. To je oko 6 metara visok, glatkopravni prevjes nekih 12 metara iznad mene. Kroz seriju klinova tekla su užeta veoma teško i sporo. Vjetar je nemilosrdno vitlao magle oko nas, tako da smo se teško sporazumijevali na udaljenosti od nekoliko metara. Čekao sam svaki čas da počne padati snijeg, jer je postajalo sve hladnije... Činilo mi se već da čitavu vječnost stojim na ovom neugodnom mjestu. Prigušeni povik moga druga iznad prevjesa, donešen udarcem vjetra, trguuo me je iz ukocenosti u koju sam bio zapao zbog hladnoće i neugodnog položaja. Prozeblim rukama popuštao sam i napinjao užeta, držeći se samo petom jedne noge na maloj izbočini pritegnut prsim na klin uz hladnu stijenu, dok mi je druga noga bila savijena u koljenu i pritisnuta uz stijenu. Magla nas je sasvim obavila tako da nisam video što drug iznad mene radi u žlijebu. Samo su se vidjela dva poteza u magli — to je dvojno uže nestajalo gore u nepoznato. Polagano i tromo reagirao sam na povik i krenuo nesigurno prema drugu, kojega nisam video. U taj čas shvatio sam samo to, da je već skrajnje vrijeme da se pomaknem sa ovog neugodnog mesta. Prolazeći tim dijelom žlijeba, dolazio sam na nekim mjestima u takav položaj, da zaista nisam znao što bih zapravo počeо. Bespomoćno sam tapkao po glatkoj stijeni i još danas mi nije jasno, kakve sam pokrete upotrebio da bih se provukao iznad prevjesa. Veliko klupko zapletenih užeta ležalo mi je na prsim i kočilo nesmetani tok užeta kroz karabinere. Neuredna hrpa klinova i karabinera visila je po meni i ometala mi je svladavanje teških mje-

sta. Negdje sa dna sjećanja poput aveti iskrsla mi je pred očima slika druga Slave Brezovečkoga, kad je 1938. godine također morao pokleknuti pred teškoćama tog istog problematičnog mjesta i probdjeti čitavu noć viseći na užetu, zureći tupim i staklenim pogledom u pobješnjelu noć. Po tijelu mi se širio umor i uvlacio se postepeno u svaki kutak tijela, a bio sam svega 3 metra ispod spasonosne kutije od »Nivea« kreme, koja je ležala na oskudnoj i kosoj polici, gdje je upravo sjedio Žohar. Konačno sam stigao do police. Kao uspomena na neugodan položaj u kome sam se nalazio ostao je Žoharov klin sa karabinerom i zamkom u sredini prevjesa, jer više nisam imao snage da ga izbijem.

Iskoristili smo ovo neudobno mjesto za dulje odmaranje, pazeći na svaku kretnju, da ne bi koji od nas »zabunom« krenuo prema dolje, cvokoćući pritom od hladnoće. U zardalu kutiju od »Nivea« kreme, koja ovdje leži već od 1941. godine stavili smo naša imena napisana na komadu kutije od »Drina« cigareta.

Iznad ove police prestaju zapravo sve teškoće, jasno, uspoređujući ih sa onima od prije. Još jedna strma ploča sa dva stara kлина pokraj oveće rupe, dobro vidljive sa običnog planinarskog puta i jedna dužina užeta prekrasnog slobodnog penjanja po skoro okomitoj, ali razvedenoj stijeni lijevo od rupe, i naše oči ugledale su tvrdnu planinsku travu koju je vjetar njihao na rubu stijene. Još nekoliko zahvata umornih ruku, još nekoliko metara užeta i teturajući nesigurnim koracima stupili smo na krajnji vrh Kleka, oko kojega je vjetar pjevao nama nerazumljivu i tajanstvenu melodiju. Cilj naših najjačih penjačkih težnja bio je postignut. Val neizrecive sreće i ponosa prostrujio je našom nutrinom, a planinski doživljaji bijahu obogaćeni još jednim dragocjenim darom.

Dvije mutne silhuete sagnute i bez riječi, ukočenim rukama izranjenim od oštrog kamenja pokupile su nespretnim kretnjama razbacane klinove, karabinere, zamke i užeta i šibane udarcima vjetra, nestale brzim koracima preko glavnog vrha Kleka kroz gustu maglu prema Bjelskom.

Prve skije na Vlašić-planini*

Početkom 1929. godine banuo je u moju kancelariju visok, jak i odebeo čovjek u zelenom šumarskom odijelu i predstavio se kao šumar poduzeća gdje sam i ja radio. Ukratko mi je objasnio da živi i radi na Prelivodi iznad Kruševa brda, u okolini izvora rijeke Vrbanje, a sve to da se nalazi sjeverno od Vlašić-planine koja pruža naročito lijep skijaški teren jer je visoka i sva gola, a u zimi bijela kao oguljeno jelovo deblo. Čuo je da sam planinar i skijaš, pa mi je s tog razloga došao ponuditi da ga posjetim i da zajedno napravimo skijaški izlet i uspon na Vlašić. Bio je to ing. forest. Lujo Mundorfer. Ponudu nije trebao dva puta ponoviti! Dogovorismo početak mjeseca ožujka kao najpogodnije vrijeme za uspon na Vlašić.

Da se dođe na Prelivodu, gdje je usred smrekove šume, a na visini od preko 1.200 metara živio ing. Mundorfer, trebalo je poći iz Banjaluке šumskom željeznicom uz rijeku Vrbanju do iznad sela Kruševo brdo. Tu se je trebalo uspeti pješice nekih tri stotine metara visoko, da se dođe do gornjeg dijela šumske pruge, pa nastaviti željeznicom još pet kilometara uzbrdo, da bi se stiglo na hrbat Prelivode. Sve je to iznosilo nekih devedeset kilometara drndanja šumskom željeznicom gdje je osim toga svaki putnik snosio sam za sebe svu odgovornost za slučaj nesreće.

Pruga se postepeno dizala sve do iznad Kruševa brda (730 m), a spoj sa gornjom prugom vršio se pomoću čekrka — uspinjače — sa visinskom razlikom od 300 metara. Osobni saobraćaj na tom usponu bio je najstrože zabranjen. U Kruševom brdu bilo je snijega oko 35 cm, a na gornjem dijelu pruge bilo ga je sve više i više da na Prelivodi dosegne metar visine. Narod naziva ovdje vododjelnici između pritoka rijeaka Bosne i Vrbasa »prelivodom«.

Kuća u kojoj se smjestio moj novi planinarski i skijaški drug sa svojom suprugom bila je oveća drvena vila sa mnogo komfora. Zanimalo me skijaško umijeće domaćine pa poslije ručka krenusmo na skijama prema Vrbanjskim vrelima. Zaustavili smo se na lijepoj i strmoj gorskoj livadi ispod Jasen-grede. »Gredom« naziva narod u tom kraju duge grebene na kojima kao da je čovječjom rukom izgrađen visok zid okomitih stijena, širok tri do četiri metra. Ovakve grede razdvajaju pojedine udoline te se lepezasto spuštaju sa masiva

* In memoriam ing. Luji Mundorferu i dr. Miči Gavrančiću. (Ing. Mundorfer nesretno stradao prije rata, a dr. Gavrančić ubijen po ustašama.)

Ljute grede (1.740 m) prema sjeverozapadu. Prijelaz preko greda samo je mjestočno omogućen. Nakon tog kratkog skijaškog izleta upoznao sam vještinu mojeg novog skijaškog druga. Bio je početnik — samouk!

Vrativši se podvečer kući počeo sam sakupljati dalje informacije o terenu kojim smo sutradan imali proći pravcem za Ljutu gredu i dalje na Vlašić. Iz specijalke dala se samo razabrati visinska razlika, udaljenost cilja i da je teren u nižim predjelima šumovit. Pojedinosti o terenu davali su mi Mundorfer i jedan njegov šumski radnik ime-

Prelivoda (Vlašić-planina)

Foto: Dr. I. Lipovčak

nom Stevo. Prema dobivenim informacijama predviđao sam, da će uspon do konačišta na Ljutoj gredi trajati 5 do 6 sati, uzimajući u obzir šumski teren, visinu novog snijega i skijaško znanje mojeg domaćina. Stevo, koji nas je imao pratiti sa uprtnjačom punom hrane, sa krpljem na nogama, nije mi zapravo zadavao brige, jer je bio domaći brđanin, kršan i jak kao bik!

Dogovorismo se da ćemo udariti preko Jasen-grede (1.406 m), pa preko Marić-grede (1.490 m) na Obrež (1.522 m) zatim preko Kverkuše (1.538 m) na Ljutu gredu (1.740 m) gdje ćemo konačiti na Kraljevu gumnu s južne strane Ljute grede, a nasuprot Vlašiću.

Ujutro namazasmo skije. Temperatura je bila sedam stupanja ispod nule, vrijeme mirno i poluoblačno sa jakim kretanjem oblaka

sa sjevera prema jugu. Stevo je nosio hranu i lovačku pušku, jer na Vlašiću ima, vele, vukova i medvjeda. Prošavši Jasen i Marić-gredu spustismo se u udolinu kojom smo se uspinjali do Obreža. Tu je počeo padati gust pahuljast snijeg, a bilo ga je u toj divnoj udolini već preko pola metra tako da smo na skijama propadali do koljena. Gornji dio udoline bio je obrastao starom smrekovom šumom sa mnogo porušenih stabala i odlomljenih stijena, pa je zapravo taj dio puta predstavljao najteži uspon dana, iako je snijeg tu bio tvrdi, pa je skijaš-čelac — a ta je dužnost silom prilika cijelog puta zapadala mene — lakše gazio prtinu usprkos jakog uspona. Svladavši bespuće u tom dijelu šume izbili smo konačno na čistinu, koja se je hrptom protezala u umjerenom usponu sve do vrha Ljute grede. Tu smo naišli na hladan sjevernjak koji je postajao sve jači, hladniji i neugodniji što smo se više uspinjali. Naše društvo se nenadano povećalo. Stigli su nas psi sa Prelivode koji pobjegoše iako vezani i čuvani da ostanu kod kuće. Stevo je zaostao boreći se sa dubokim snijegom u šumi. Sačekasmo ga na čistini dok se izvukao iz snijega. Propadao je do pojasa, jer je s nogu skinuo krplje sa kojima nije bio navikao hodati. Čistinom se lakše kretao jer je bilo manje snijega, a skijaška je prtina bila tvrda.

Prošli smo mjestom zvanim »Pastirov grob«. Široka je to poljana na istočnoj padini hrpta kojim smo prolazili. Po predaji pao je tu život pastira od pastirske ruke u borbi za bujnu ispašu na tom mjestu. Taj je gorski proplanak ujedno služio dalekim selima sa svih strana podnožja ovog gorskog sklopa kao godišnje narodno zborište. Za vrijeme okupacije taj nepristupačni kraj uživao je bez prekida punu slobodu te je služio kao središte djelatnosti partizanskih jedinica i narodne vlasti u tom kraju Bosne.

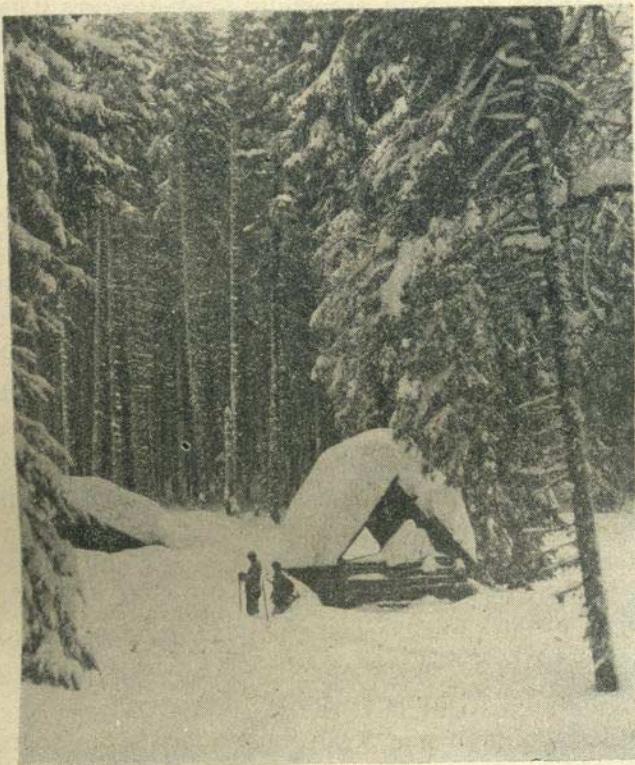
Kad smo se približili vrhu Ljute grede, bura se postepeno pretvarala u orkanski vjetar, koji je sve jače meo, vitlao i odnosio pršić sa cijele čistine, pa smo uglavnom hodali po dolnjem sloju tvrdog zamrzlog snijega. Stevo je ponovno zaostao, a pomalo je popuštao i Mundorfer, koji je navukao preko glave kukuljicu svojeg vunenog ogrtača. Veliki ovčarski pas-bundaš valjao se veselo na tvrdom snijegu kao da je ljeto, a mala kujica, promrzla, pokunjeno se vukla za nama. Greben Ljute grede mogao se samo tu i tamo nazirati, jer je stalno bio u oblaku sniježne prašine, koju je vijavica vitlala i prebacivala preko njega. Konačno je hladnoća i mene prisilila da dignem preko glave kukuljicu šatornjaka. Mundorfer je zaostao, pa kako nisam znao točan pravac puta sačekao sam ga, da mi pokaže gdje da prijeđem greben Ljute grede i da što prije nađem zavjetrinu s južne

strane vrha. Smrzavajući se konačno ga dočekah, no uslijed urlanja bure te ukočenih usana teško smo se sporazumijevali. Shvativši konačno pravac jurnuo sam naprijed i kad sam stigao na stotinjak koraćaja od grebena, zahvatio me vjetar s leđa tolikom snagom da preletih greben, nošen vjetrom uzbrdo, kao pero što ga odune vjetar. Nisam se prevario, jer sam se naskoro našao u priličnoj zavjetrini, ali sa slabim pregledom terena pošto je vihor vitlao oblacima snijega iznad mene i spuštao ga u nižim predjelima predamnom. Uslijed lošeg vidika skoro sam se survao u ogromnu ponikvu u koju je bura taložila snijeg. Na grebenu se pojавio i Mundorfer. Spustio se mojim tragom do mene i nastavismo put spuštajući se prema košarama, koje smo opazili pred nama. Zaustavili smo se kod košare (ljetni stan pastira-ovčara) koja je pripadala jednom seljaku, Mundorferovu znanцу, pa nije bilo bojazni, da će nas okriviti radi provale u tuđu kuću.

Čekali smo pred košarom dugo ali Stevo nije dolazio. Otvorili smo drveni zasun na vratima, otrgli par motki iz plota oko košare i naložili vatu na otvorenom ognjištu u prednjoj prostoriji, koja je služila kao kuhinja. Kako Stevo još uvijek nije dolazio pala mi na um misao, da je u vijavici izgubio skijašku prtinu pa je moguće zaglibio u snijeg u onoj ponikvi s južne strane Ljute grede u koju sam i ja skoro zapao. Privézasmo brzo skije i krenusmo ponovno uzbrdo pravcem na ponikvu udaljenu oko 800 metara od košare. Stigavši na rub ponikve zaista nadosmo Stevu u teškoj borbi sa snijegom u koji je propadao do vrata. Progurao se već kroz veći dio sniježnog nanosa po sredini ponikve. Kazivao nam je kasnije da je krenuo sa grebena Ljute grede poprije ko najkraćim putem do košara na Kraljevom gumnu i da je tako nabasao na jamu. Smalaksao je boreći se da svladala neviđeno duboki snijeg. Istopkali smo skijama snijeg i približili se do Steve toliko, da smo mu mogli pružiti skijaške štapove i izvući ga iz snijega. Blijed i izmučen nije mogao govoriti. Stajao je neko vrijeme miran, a zatim kao da se nečemu dosjetio, skinuo naprtnjaču, izvadio iz nje bocu s rakijom i dobro potegao. Malo zatim obuzelo ga je dobro raspoloženje, pa je tvrdio da bi on i bez pomoći svladao snijeg u onoj rupčagi.

Ručak i večeru spojismo. Za ležaje pobrinuo se Stevo nasjekavši jelovih i smrekovih grana, koje je naslagao u unutrašnjoj prostoriji košare na drveni, kosi, zajednički ležaj. Zatim je toliko naložio krušnu peć, da smo morali otvoriti vrata i okance u zidu. Bura je jenjala. Pred sumrak počeli su se pokazivati obrisi Vlašića od kojeg nas je sada dijelila široka gorska dolina. Prema svim znacima bilo je mnogo nade da će sutrašnji dan osvanuti vedar i bez vjetra.

Polazak na Vlašić odredismo za sedam sati. Stevo nas je imao sačekati u košari i spremiti ručak. Svanuo je prekrasan dan. Vedan i miran, pun sunca a hladan, sa divnim plavetnilom neba u kojem se na jugu isticao bijeli, kao kristalom pokriveni i sjajnim blistavilom uokvireni goli masiv Vlašića. Tek pojedinačne i male skupinice smreka pokrivale su mu u nižim predjelima golotinju i bjelinu. Divan i uzbudljiv prizor — najveća nagrada za planinara-skijaša!

Pahuljasti snijeg na udoliniiza Marić-grede

Foto: Dr. I. Lipovčak

Udaljio sam se od košare stotinjak metara i birao mjesto za treći foto-snimanak kad, odjednom čuh neobičan pucanj, a malo zatim otegnuto jaukanje. Opazio sam Mundorfera gdje se vrzao oko Steve, a onda me glasno dozivao da se vratim košari. Pokupivši kameru i stativ krenuo sam prema košari i ne misleći više na pucanj i jaukanje, koje je sad već prestalo. Ispod Steve, na kojeg sam naišao s leđa, bio je snijeg crven kao da je tu ogulio srnu. Siromah Stevo, od veselja

što je prošlog dana iznio živu glavu iz one sniježne rupčage, odlučio je da opali svoju kuburu, koju je pred nekoliko mjeseci nabio svim i svačim. Kubura se rasprsla i raznijela mu palac i izranila ostale prste desne ruke. Pružili smo mu prvu pomoć povezavši mu ruku japanskim zavojem, koji je već deset godina, nakon prvog svjetskog rata, čekao u mojoj uprtnjači dobru priliku da bude iskorušten. Šljivovica je i ovom prilikom udobrovoljila Stevu!

Ova nova situacija prisilila nas da se odlučimo ili za Vlašić ili za Prelivodu. Konačno nije nam preostalo drugo već vratiti se zajedno sa Stevom na Prelivodu, jer smo bili mišljenja da mu prijeti opasnost otrovanja krvi, pa je trebalo što prije otpremiti ga čak u Banjaluku u bolnicu. Uspinjali smo se žalosni na Ljutu gredu i često se zaustavljali i okretali te posmatrali masiv Vlašića. Priznajem, da sam birao tom prilikom pravac za slijedeći uspon na sam Vlašić, jer nam je ovajput zardala kubura pokvarila planove. Stevo je međutim tvrdio da je jučerašnja vijavica bila loš predznak i da je on znao, da će se dogoditi nešto veće. Držao je, da je ona sniježna rupčaga bila za njega taj zloslutni događaj, a kad tamo, bila je to njegova vlastita kubura.

Stevu smo sa psima otpravili naprijed jer ćemo ga ionako u stalnom spustu sa Ljute grede brzo dostići. Uspevši se na greben bio sam presenećen ljestvom i pitomošću cijelog kraja oko Ljute grede. Danas je u svakom pogledu izgledala mirnom i pitomom. Sjeveroistočno od Ljute grede spuštale su se duge, čiste i ne prestrme poljane, koje su svršavale u dolini sa nekoliko stogova sijena od kojih je vodila utrta prtina dalje dolje do sela Gluhe Bukovice. Vuklo me srce na te poljane, no Mundorfer se nije mogao odlučiti na taj izlet. Obećao mi je, da ćemo idući puta noćiti na tim poljanama, jer da je tu lijepa košara, a u blizini da se javlja i tetrijeb. Vidjelo se po svemu da je on bio više dobar lovac, a manje skijaš.

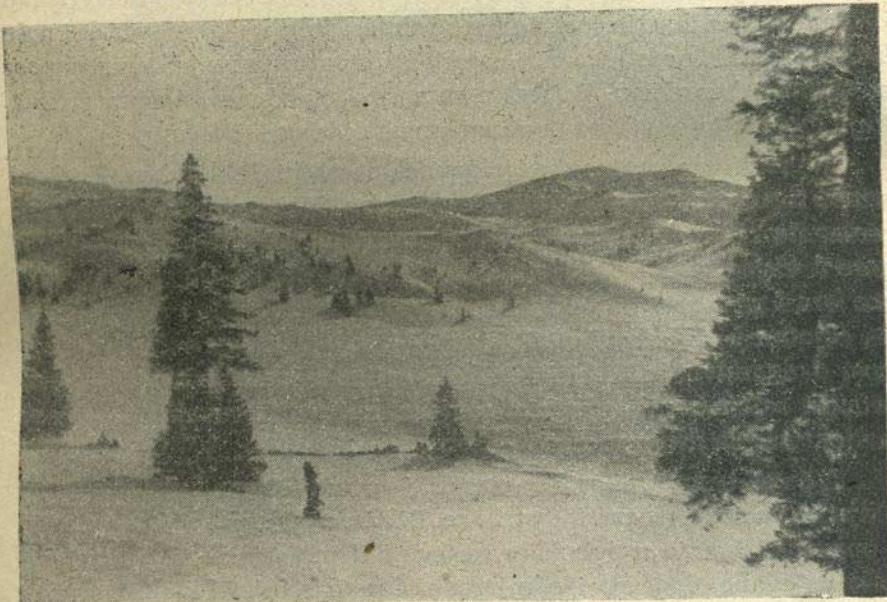
Sa Ljute grede imali smo divan spust od nekoliko kilometara bez prekida. Pršića nije bilo jer ga raznijela bura, pa su skije po zamrzlom snijegu drndale i jurile kao lude. Bila je to strašna teškoća za mojeg druga. Kristianiju, razumije se, nije znao, a ralicu na takodjernom spustu nije mogao izdržati, pa sam ga naučio kočiti štapovima. Čudno je zaista, kad se pomisli da se on jučer, uspinjući se na tom mjestu smrzavao, a danas u spustu curkom mu je curio znoj niz lice!

Na Prelivodi za vrijeme večere zasnovasmo novi plan. Odlučimo da za tri sedmice — na Uskrs — ponovimo naš pothvat s pojачanim silama. Vlašić je za mene bio zaista pravo skijaško otkriće, pa sam bez sustezanja mojeg domaćine dobio njegovu privolu, da iz Zagreba povedem još trojicu planinara-skijaša, koji će, kad prođu Vla-

šicem, brzo raznijeti slavu njegovih skijaških terena. Planinar-skijaš uživa i sam u ljepoti zimskih prizora planine kojom prolazi, ali to je uživanje potencirano kad te ljepote prirode zanose i njegove druge, kad se nađe u zajednici ljudi koji se jednako uznose ljepotom.

U dobrom raspoloženju poslije večere, Mundorfer mi je iskreno priznao svoju skijašku slabost odnosno strah koji obuzima i hrabru čovjeka kad stavi škije na noge, a još nezna s njima potpunoma bariatati. U sniježnoj vijavici pod Ljutom gredom — zaista je bila ljuta — htio mi je najodlučnije predložiti, da prekinemo uspon i da se vratimo na Prelivodu. Međutim kad je vido kako »gradsko dijete« sigurno odlučno kreće naprijed, posramio se, veli, kao »šumski čovjek« i krenuo naprijed, kud puklo da puklo!

(*Nastavak slijedi,*)

Pogled sa Kraljeva gumna na Vlašić

Foto: Dr. I. Lipovščak

Jedan uspon na skijama

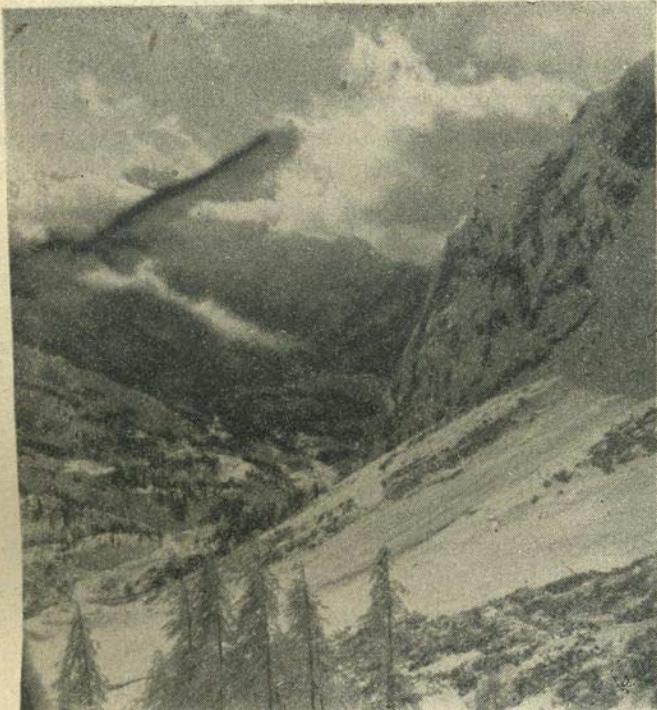
U malom intimnom prostoru planinarske kuće gdje se dime petrolejke i treskaju kapci na prozorima, u tijesnom, polumračnom i vlažnom prostoru, ori se pjesma radosna i neposredna, puna zanosa, dolazeći iskreno iz srca svakog pojedinca. A bilo je tu ljudi svih zanimanja i starosti, iz svih krajeva naše domovine, što su se ovdje sastali vođeni istom idejom, istom ljubavi prema našim planinama, istom željom za kretanje u tim ledenim masama, koje od čovjeka tako mnogo traže i tako mu bogato plaćaju.

Bilo je to na Staru godinu na Vršiću. Oko kuće je lutao vjetar, udarao u strehu i prozore, i sipao snijeg gusto i neumorno. Odnekud iz mraka čulo se kako potmulo tutnje lavine. Svi smo potsvjesno osjećali vrijednost te kuće u planini i još intenzivnije doživljavali intimnost i toplinu, kojom nas ona prima. Naši su glasovi veseli i naše kretnje bezbrižne; sve misli i osjećaji pretvaraju se u jednu igru, prostodušnu i bezazlenu, kakva se samo može roditi u mladim srcima, koja stoje u tako zdravom odnosu prema prirodi i životu.

Rano ujutro zatitroa je trak sunca na našim ležajevima. Prvi put sunce nakon tri dana neprekidne mećave. Mene obuzima u takvom momentu neka unutarnja radost i neodoljiva želja da odem nekuda gore u visine gdje brije vjetar i kovitlaju se oblaci. Da se nađem tamо iznad ponora i dubina, iznad svega svakodnevnog i sitničavog, i da osjetim u dubokom unutarnjem doživljaju snagu volje i vrijednost drugarstva, vrijednost druga s kojim te veže jedna ideja, vrijednost osjećaja povjerenja u čovjeka, koji će žrtvovati u opasnosti uvijek više za drugoga nego za sebe.

Nije se trebalo dugo dogovarati, i već smo krenuli nas trojica na skijama prema kuloaru Mojstrovke. Bili smo svijesni kakvi nas napor i opasnosti čekaju u dubokom snijegu i strminama. Naše je kretanje bilo polagano, oprezno i odmjereno. Oko nas blješti bjelina svježeg snijega u suncu, dok skije prolaze kroz duboke nanose i napreduju po zaledenim ispuhanim plohamama jednoličnim ritmom sve dalje i dalje u visinu. Osvrćemo se natrag. Naši tragovi ocrtavaju se na snijegu kao dugačka vrpca, krivudajući među strminama, a izravnavajući se na glatkim padinama i nestaju daleko u dubini. Kao male točkice giblju se pod nama naši drugovi oko kuće, ali mi ipak osjećamo neki kontakt s njima, osjećamo da oni misle na nas i saživljuju se s nama.

Nasuprot nam se ustobočila gromada Prisojnika kao div neki u borbi sa oblacima što se sudaraju s njegovim vrhuncima, valjaju, nestaju i nanovo nadolaze. U tim mislima i pogledima rasplinjuje se vrijeme i ne osjećaju se napor, i nakon upravo proletjela dva sata nalazimo se na ulazu u kuloar. Tu je teren nesiguran. Na ledenoj podlozi nadvile su se ogromne količine snijega koji prijeti da će se svakog časa uz zaglušnu grmljavinu survati i povesti sa sobom i nas i pokopati možda za uvijek. Tu je potreban najveći oprez.

Dolina Trente sa uspona na Mojstrovku

Foto: Ing. B. Zergollern

Skidamo skije i napredujemo polagano okomito uz padinu, da prerežemo svojim tragovima sniježnu plohu najmanje opasnim načinom. Tako stižemo pod sedlo. Tu je zavjetrina koju iskorištavamo za kratki odmor i okrepnu. Iznad nas prepriječila se streha kao visoki zid. Maks prvi pokušava prijelaz bez skija, ali kod prvog koraka propada do pojasa u snijeg. Ja odabirem najniži dio strehe i približavam mu se u koso na skijama. Snijeg je mekan i nikako ne mogu uhvatiti jedan čvršći oprimak. Sa polovicom tijela zabio sam se u sniježni zid, održavam se trenjem u ravnoteži i uspinjem se polako sve po centi-

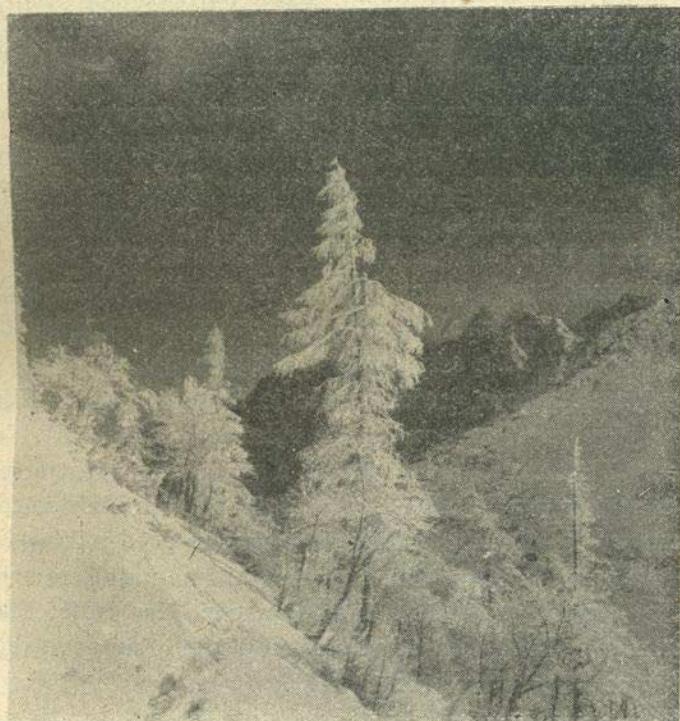
metar. Već sam blizu vrha i osjećam hladne udarce vjetra sa sedla. Još samo malo, još posljednji napor, i u jednom času gubim tlo pod nogama, osjećam da se rušim sa ogromnom količinom snijega koji me okreće, valja i gnjeći sa svih strana uz mukle udarce, dok naglo ne nastane mir. Zastao sam sa cijelom lavinom na jednom zaravanku. Tek tada shvaćam situaciju, žurno se iskopavam i uspinjem natrag. Dotle Krešo pokušava prijelaz na odronjenom mjestu. Uz veliki napor dolazi do ruba strehe, nalazi oprimak i prebacuje noge sa skijama u jednom saltu na greben. Sad je za nas već lako, jer nam on pomaže.

Obuzima nas veselje nad uspjehom; ali kratko vrijeme, jer nas je greben vrlo surovo dočekao. Kako se uspinjemo po njemu, vjetar je sve jači i magle su sve gušće. Lica su nam smrznuta, na trepavicama bijeli se led. Napredujemo vrlo polagano, najprije po grebenu, ali brzo skrećemo s njega radi vjetra i glatkog kamenja u lijevi bok. Dalje je put nešto mirniji, snijeg je dosta tvrd, i naši »cucki« s lačicom svladavaju strmine. Međutim, magla je tako gusta, i stapa se s bjelinom snijega, da osim vrhova mojih skija ne vidim ništa. Orientiramo se nekako po osjećaju. Stalna prečnica u usponu, i kad-kad po koja serpentina. Nekud se oduljio taj uspon, neprestano po magli, bez ikakvog vidika, da je već smisao tog uspona postao problematičan. Nagli udarac vjetra raspline magle i na desnoj strani ugledasmo stijene. Zatim opet magla. Pretpostavili smo da je to Travnik i okrenuli desno u naglom usponu. Vjetar je sve jači, a teren zaleden. Hodam sagnut da zaštitim lice od snijega, kad začujem Maksov krik: »Vrh!« Bio je to posve nerealan povik, zapravo odraz jedne snažne unutarnje emocije koja daje čovjeku novu snagu i polet kad je cilj blizu. Pred nama u visini kristalno se ocrtavala u plavetnili neba zaledena piramida. Posljednji napor bio je ujedno i najveći. Borili smo se s vjetrom za svaki korak, a svaki je novi korak urođio sve jačom voljom i sve većom snagom u borbi do cilja.

Na vrhu držali smo se čvrsto za piramidu da nas vjetar ne baci i gledali neko vrijeme divnu igru oblaka pod nama. Zatim brzo silazak! Bilo je već kasno, a nas je čekalo lutanje po magli, jer su naši tragovi sigurno već zameteni. Najprije oprezno silazimo sa skijama po ledu i kamenju u zatišje, a zatim nestajemo u magli. U početku smo tražili naše tragove, a kasnije je to postalo besmisleno, pa smo se odlučili za spust na sreću. Pazimo samo da se ne odvojimo i puštamo da skije jure u dubinu. Kad je vjetar postao jači, naslućujemo da smo u blizini sedla, i u to nam se otvorи prekrasan vidik na dolinu izvora Soče. Pod nama se neposredno ruše ponori. Vidimo da smo

otišli prenisko. Prečimo u usponu preko leda izglađenog od nedavne lavine. Vjetar je opet nesnosan. Dolazimo na sedlo i brzo skliznemo na strehu, gdje čudno djeluje na čovjeka nagli mir u zavjetrini. Tu smo ispod magle.

Skidamo led sa očiju i usana, čistimo se od snijega. Odmah počinje razgovor i smijeh. Glavno je izvršeno. Sad treba samo sretno izmaknuti opasnim mjestima, i brzo smo u kući među našima. Na ledenoj plohi opet skidamo skije i dalje oprezno prečimo pod огромnim nanosima koji prijeteći strše nad nama. Promjene snijega i terena tako su česte, da vožnja postaje neugodna, i zato skrećemo na jednu dugu staru lavinu. Čujemo glasove odozdo. Spust po lavini bio je prekrasan, jurimo u zavojima i već prepoznajemo naše drugove koji prate naše spuštanje još od sedla. Opet jedan znak drugarstva, jedan osjećaj povezanosti u planini, jedan stisak ruke koji govori sve.

Špik sa puta na Mojstrovku

Foto: Ing. B. Zergollern

Na Kalškoj gori

U subotu 29. ožujka, nakon petsatnog uspinjanja po dubokom snijegu stigli smo na Kokrško sedlo. Alpe su nas lijepo dočekale. Nalazeći se na sedlu, ugledali smo pred sobom Storžić, Grintovec, dolinu Kokre i Kalšku goru sa istoimenim grebenom. Pošto je Kalška gora bila sva u snijegu i obasjana suncem, a i najbliža, mogli smo je najtočnije promatrati. Čule su se primjedbe: »Kao da je vrhnjem polivena! I zaista je ova planina izgledala tako, pitoma i blaga, sva potpuno bijela. Niti jedan kamen nije virio ispod njenog sniježnog blistavog pokrivača kojega su obasjavale posljedne zrake sunca na zaslasku. Svi smo mislili o usponu na njezin vrh. Ali nakon prvog utiska, bolje je promotriši, zaključili smo da je to nemoguće. Strmi, gotovo okomiti žlebovi, po kojima bi se možda jedino moglo popeti na vrh, izgledali su nepristupačni. Nagli val snažnog vjetra prisilio nas je da uđemo u Cojzovu koču gdje će biti naše desetodnevno boravište, za vrijeme zimskog alpinističkog tečaja.

Svakodnevne sniježne mećave spriječavale su veće uspone. Zimske penjačke vježbe imali smo u blizini same kuće. Ipak, nakon četiri dana strašnog nevremena, zasjalo je sunce. Popeli smo se na najviši vrhunac Kamniških Alpa — na Grintovec. Opet smo gledali lijepu Kalšku Goru iz bliza i iz daleka. Vraćajući se sa vrha Grintovca čuo se je glas jednog među nama: »Mogli bi pokušati uspon na Kalšku Goru!« Već smo se napola dogovorili o sutrašnjem usponu, ali je sniježna mećava spriječila ostvarenje naših zamisli.

Na uskrsnu subotu probudio nas je žestoki vjetar. Nikome se nije žurilo. Vrijeme je nepovoljno, a oblaka ima dosta. Ali oko 9 sati počelo se vedriti. Oblaci su se dizali, a vjetar ih je rastjerivao. Vrijeme je postajalo sve ljepše i ljepše. Ugledali smo Kalšku goru, greben Grintovca i Kočne i u daljini — dobar predznak! — Julisce Alpe. Stvorili smo odluku. Oni, koji nisu bili na najvišem vrhu Kamniških Alpi spremaju se da učine taj uspon. Nas troje: Piko, Ivo i ja, promatrajući Kalšku goru, o kojoj smo svaki dan govorili, odlučili smo popeti se na njezin vrh.

Uzeli smo uže, dereze i cepine i uputili se od kuće oko deset sati. Na pitanje: »Kada se vraćate?« odgovorili smo: »Za dva do tri sata«. Krasno sunčano prije podne bez vjetra, koji se sasvim stišao i bez oblaka, koji su se razišli, ispunilo je naše duše veseljem, a predstojeći uspon činio nam se lagan, gotovo prelagan. U uvjerenju da ćemo

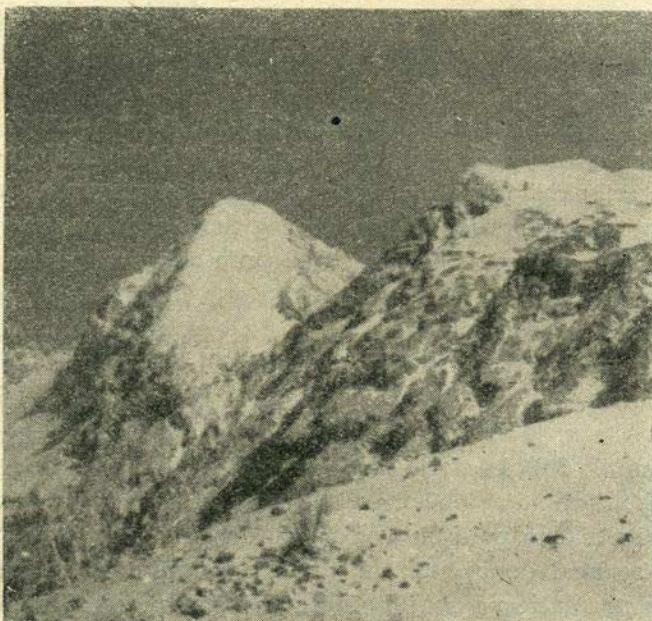
se brzo vratiti nismo uzeli ništa hrane. Bili smo uvjereni da će čitav dan sijati sunce i da ćemo se vratiti kući na ručak.

Počeli smo se uspinjati prema velikim strehama nedaleko kuće, i naskoro upadati u snijeg do iznad koljena. Nakon hoda od nekih deset minuta, stigli smo pod stijenu. Tu stavljamo dereze na noge i navezujemo se užetom. Pogledali smo gdje se nalazimo i kuda bi trebali ići da stignemo na vrh. Odabrali smo žlijeb gdje je ljeti lagani penjački uspon. U isto vrijeme čuli smo glasove onih, koji su se uspijnjali na Grintovec. Promatrali smo divnu Kočnu, koja je bila sva u suncu, te je čisteći se od starog snijega, slala velike lavine, koje su se poput ogromnih slapova raspršavale padajući sve brže i brže, sve dublje i dublje u dolinu Kokre. Usamljeni Storžić blještao je na jarkom suncu.

Počeo je pravi uspon u stijenu. Odmah je bilo strmo, pa je prvi penjač morao oprezno napredovati. Bilo je dosta snijega. Cepin se je morao duboko zabadati u snijeg, koji se je prihvaćao za dereze i oteščavao napredovanje. Nakon kraćeg penjanja nestalo je sniježne naslage. Našli smo se u nekom zaledenom uskom žljebiću. Tu je postajalo sve teže i teže. Osiguravali smo se, i kročili naprijed uz veliki oprez. Dereze su mjestimično slabo držale, a cepin je teško zahvaćao jer je bila tanka ledena naslaga na kamenoj podlozi. Zahladilo je uslijed iznenadnog vjetra. Izašli smo iz uskog žljebe na oblu ledenu površinu. Vjetar je do nas donosio glasove onih, koji su ostali na kući. Vidjeli smo ih duboko dolje kako se sunčaju na krovu kuće. Ugledali smo oblake, koji su se počeli približavati od Storžića prema Kočni, a mi smo bili tek na pola puta. Najteži dio uspona bio je pred nama. Nalazeći se na ledenoj strmini, držeći se čvrsto za cepine, okrenuli smo se da promatramo onaj dio puta koji smo prošli. Slabo smo mogli promatrati naš smjer, vidjele su se samo stope pod stijenom. Razgovarali smo o opasnostima u planini. Kolike li razlike u stijeni ljeti i zimi?! Strmine stijena ljeti dolaze više do izražaja ali su manje opasne jer je kamenje pretežno čvrsto. Naprotiv, u zimi sniježni zapusi i debele naslage snijega ublažuju strmu kamenu podlogu, te gledajući u dubinu, čovjeku izgleda sve tako pitomo i blago, da je uopće teško i pomisliti, kako bi se u slučaju poskliznuća moglo i životom stradati. Ipak kad se bolje promatraju sniježne plohe i nesigurne površine, moraš se sjetiti da se one mogu svakog časa odroniti, uz grmljavinu pojuriti dolje u dubinu i raspršiti se u sniježnu prašinu noseći sa sobom sve što nađu na svom putu.

Kad smo se odmorili postalo nam je hladno za prste na nogama a i rukama. Trebali smo još tri dužine užeta do vrha. Postali smo ve-

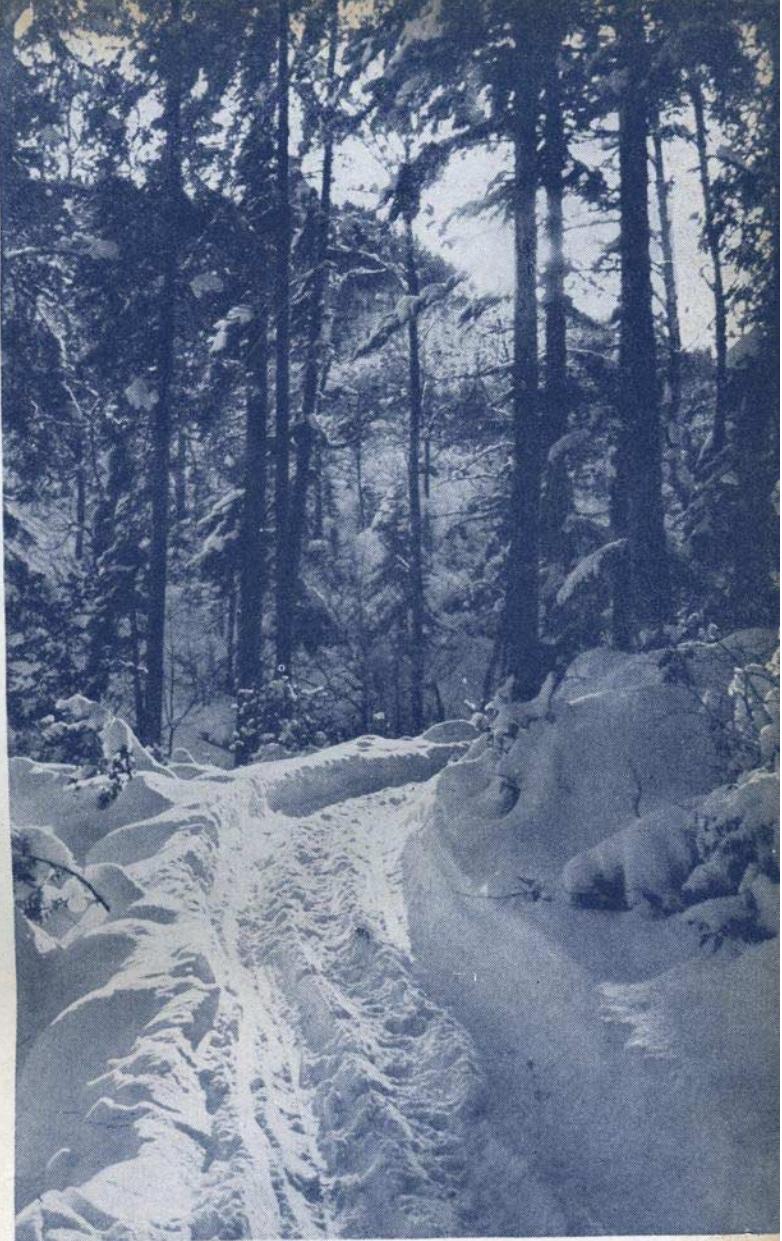
seli, jer je tamo gore s'jalo sunce. Prvi je penjač stigao na smrznuto tlo prešavši u posljednji dio žljeba pod vrhom. Ali toliko željenog sunca nismo se naužili, jer je ono, kad je stigao prvi penjač potpuno nestalo. Oblaci su nam dolazili sve bliže i bliže i naskoro nismo vidjeli ni jedan vrh. Vjetar je počeo još snažnije puhati. Čuli smo na prekide mnogo glasova sa strane Grintovca. Zaključili smo da se vraćaju oni koji su toga dana bili na njegovom vrhu. Nas je obavila magla i za čas smo vidjeli svega par metara prema vrhu. Na sreću je to trajalo svega nekoliko sekunda. Opet se razvedrilo. Paučinasti

Grintovec sa Grebenom

Foto: S. Žulić

oblaci vodili su borbu na grebenima Kalške gore. Sunce je prodiralo kroz njih gotovo paleći, ali i to je bilo kratkotrajno. Trebali smo još dvije dužine užeta. Najstrmiji dio puta. Dereze su dobro zahvatale snijeg, koji je bio na pola zaleđen. Stigli smo pod strehu. Prvi je penjač teško napredovao. Morali smo prečiti, da se zaobide njezin najstrmiji dio. Vjetar je postao tako jak, da smo morali malo pričekati dok se stiša. Iskoristili smo priliku kratkog zatišja i počeli se prebacivati na vrh. Trebalo je svega par koraka. Za nekoliko minuta stajali smo u zatišju na drugoj strani strehe. Bili smo na vrhu. Tjedan dana ranije tvrdili smo da je uspon nemoguć.

Zima na Medvednici

Foto: Dr. M. Plot

Zapao je novi snijeg

Medvednica (Sljeme)

Foto: B. Luš

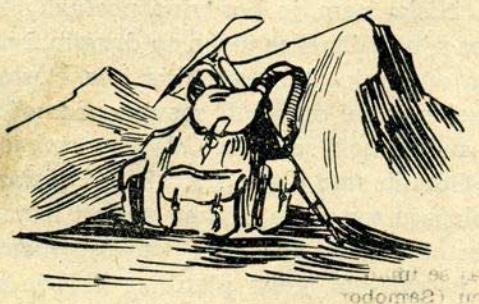
Našavši se na vrhu, nismo znali ni koliko je sati, a niti koliko smo vremena trebali za uspon. Pošli smo na glavnu strehu Kalške gore da se javimo našim drugovima. Oblaci su jurili ispod nas. U jednom času ugledali smo kuću i naše drugove. Nakon pozdrava odlučili smo se odmah vratiti.

Da se vratimo istim putem nismo ni pomisljali, radi prevelike strmine i nadošlog nevremena. Zaključimo da je nemoguće spustiti se niz Kalški Greben radi prevelike količine snijega, te smo se odlučili za silaz sa druge strane Kalške gore, prema Kokrškom sedlu, gdje bi nakon izlaza iz same stijene trebali svega pola sata do Cojzove koče. Navezani, krenuli smo po krasnim sniježnim plohamama manje strmine. Ugledali smo Kalce, i skijaški raj, Krvavec kojeg nismo imali sreću promatrati više od par minuta. Oblaci su postali tako gusti, da smo odlučili silaziti sa više opreza što se je naskoro pokazalo veoma korisno. Silazili smo, a da zapravo nismo znali kuda. Svega par metara vidjeli smo ispred sebe. Iznenada evo i grmljavine i so-like. Uvjereni da idemo dobrim putem nismo bili mnogo zabrinuti. Nakon kraćeg hodanja primjetili smo da idemo previše udesno, u smjeru Kamniške Bistrice, umjesto lijevo gdje je ležala Cojzova koča. Sve gušći snijeg i magla prisilili su nas da idemo radije po lakšim predjelima nego da nastradamo u tom nevremenu. Pronašli smo neki jarak, ali taj je bio previše strm, pa smo ga zaobišli i počeli preći na lijevo. Spuštajući se ostavljali smo oblake iznad nas, te smo zaključili da se nalazimo u jednakoj udaljenosti od Bistrice i Cojzove koče. Išli smo dalje, prečivši na lijevo, gazeći pritom duboki snijeg na mjestima gdje se spuštaju lavine. Morali smo brzo prelaziti takve predjele. Spuštali smo se već dulje vremena, a nigdje nismo mogli naći mjesto podesno za silaz i konačni izlaz iz stijene. Napokon smo ugledali neki jarak, koji se je gotovo okomito spuštao pred nama. Nismo dugo premisljali, trebalo je silaziti. To je bio najmučniji dio silaska. Tanka naslaga snijega na kamenoj podlozi oteščavala je silaženje. Cepin nam je na nekim mjestima postao smetnja, a dereze su slabo pomagale. Niska nam je borovina poslužila kod silaženja, jer smo se primali za nju sključići se jedan za drugim, i pritom osiguravali užetom ovijenim oko kojeg tanjeg stabla jele. Postajalo je sve hladnije. Sunce je zašlo, a mi smo bili sasvim promočeni. Iznenada zaučujemo zov. To su bili naši sa kuće. Gdje smo mi još od njih? Odgovorili smo im: »Odmah smo dolje! Ali kako? Nalazili smo se u nezgodnjem položaju tog dana. Nismo vidjeli izlaza, jer se je jarak završavao golom okomitom stijenom, za koju nismo znali koliko je visoka. Tu nas je ugledao jedan planinar koji je silazio u Bistrigu, te nam je iz daljine davao upute za konačni silaz. Trebalo je spustiti

se užetom nekih deset metara. Sustao se prvi i našao se na tvrdom tlu, na čvrstom snijegu. Sunce je već bilo davno zašlo za vrhunce. Zalaz sunca bio je veličanstven, ali ovaj puta nismo imali vremena promatrati ljepotu krasne prirode u sumraku. Sada smo se i mi spustili i oslobođili stijene. Mjesec se je uskoro pokazao na nebū. Odvezali smo se. Najprije smo mislili otići u Bistrigu, ali znajući da nas čekaju na kući morali smo se vratiti po dubokom snijegu uspijući se još sat i pol. Išlo nam je teško, ali nismo smjeli stati. Mjeseca nam je obasjavala put i alpske vrhunce. Sniježne strehe zrcalile su se u toj, kako smo je mi nazvali, božićnoj a ne uskrsnoj noći. Usplnjali smo se sve teže i teže. Sjetili smo se prvi put toga dana, da nismo ništa jeli. Na sreću bili smo pred ciljem. Ugledali smo tri silhete. Došli su naši drugovi na strehu Kokrškog sedla, da se dive krasnoj mjesecini. Iznenadili su se kad su nas ugledali. Bili su uvjereni da smo u Bistrici neznajući za naš dugotrajan silazak. Za prijezlaz na snježnu strehu pružaju nam cepine i mi smo opet kraj njih, nakon jedanaest sati izbivanja.

Još jedan pogled tog dana na Kalšku goru. Mjesec je obasjavao njezin vrh. Bili smo zadovoljni, jer smo izvršili uspon na njezin vrh, poremetivši prvi ove godine njezin mir i dotaknuvši uspon na njezin do tada netaknuti bijeli sniježni plašt. Toliko lijepa, planina pružila nam je užitak jednog zimskog penjačkog uspona sa svim svojim ljepotama i hirovima.

Kada smo se drugog dana opravštali od Kokrškog sedla i spuštali prema Bistrici, izgledala je Kalška gora opet pitomo i blago kao i prije našeg uspona. Kao da nam hoće reći: »Mi planine smo takve — lijepe i strašne. Treba nas poznavati i iskreno voljeti, jer samo onoga tko nas pozna i iskreno voli, nagrađujemo i poslije najvećeg napora duševnim zadovoljstvom kakvog se ne može nigdje naći osim kod nas — planina —!«

O instruktorskom alpinističkom tečaju Planinarskog saveza Hrvatske

Organiziranjem tečaja ovakve vrste Planinarski Savez Hrvatske je pristupio užidanju novih kadrova u alpinizmu. Tečaj je imao zadatak da okupi iz pojedinih planinarskih društava mlađe alpiniste, te ih preko stručnih predavanja i praktičnih vježbi na samom terenu usavrši i osposobi za zimske alpinističke uspone. Tečajci pak imaju obavezu da po završetku tečaja kao napredniji alpinisti prenesu stečena iskustva na članstvo svojih društava.

Premda odobrenim financijskim sredstvima tečaj je imao trajati 11 dana i to od 19. do 30. XII. 1948. g. Predviđeno je, da tečaj polazi šest drugova iz pokrajine i šest iz Zagreba.

Vodstvo tečaja je preuzeo stari i iskusni alpinista Slavko Brezovečki, tajnik Planinarskog društva »Zagreb«, a dužnost zamjenika i ekonoma drug Dragutin Belačić. Tečaju se odazvalo sedam drugova iz Zagreba: Dario Bremec, Tomislav Faber, Josip Komen, Julio Sandner, ing. Rajko Simić, Vjekoslav Šantek, i Alfred Židan; a iz pokrajine drugovi: Stjepan Sirovec iz Bjelovara, Ivan Marović iz Splita, te Duško Košuta i Egidio Gustin iz Rijeke — ukupno jedanaest tečajaca (Ivanec, Varaždin i Karlovac nije poslao tečajce).

Dne 19. XII. oko 13 sati u prostorijama Planinarskog društva »Zagreb« voda tečaja je pozdravio pozvane drugove i proglašio tečaj otvorenim. U kratkim crtama naglasio je svrhu tečaja, dužnosti i obavezu učesnika, te sve pozvao na aktivno učešće u radu kako bi za ovo kratko vrijeme stekli što više potrebnih iskustava. Istog dana krenulo se vlakom put Samobora, a odane pješke preko Palačnika do našeg planinarskog doma na Oštretu. Svi su učesnici nosili sa sobom sve potrebne stvari i suhu hranu, te deke ili vreće za spavanje, tako da su bili i suviše opterećeni, no što je za sticanje potrebne kondicije bilo nužno. Prilikom samog uspona na Oštret pojedinci se uslijed propadanja u pola metra duboki snijeg gotovo nijesu vidjeli iza svojih naprtnjača nazvanih »ormarima« od kojih su se naročito isticali Štefov i Ložekov.

Premda planu tečaj se imao održati na tri mesta: na Oštretu (Samoborsko gorje), na Sljemenu (Medvednica), te u Ju-

lijskim Alpama sa usponima na Jalovec (2643 m) i Prisojnik (2547 m).

Evo kako je izgledao jedan radni dan: u 7 sati ustajanje, 7.15 gimnastika, 8 doručak, 8.30 predavanje sa diskusijom, 10.30 terenske vježbe, 13 sati ručak, 15 predavanje ili terenske vježbe, 19 večera, 21 spavanje.

Održana su slijedeća predavanja:

1. Slavo Brezovečki: Planinarstvo i alpinizam;
2. Slavo Brezovečki: Zimska oprema;
3. Božo Kirigin: Snijeg i lavine;
4. Dr. Zlatko Majtin: Čitanje karta i orijentacija;
5. Dr. Zlatko Majtin: Organizacija planinarstva;
6. Ervin Rakoš: O prvoj pomoći u planini;
7. Ing. Bruno Zergollern: Opasnosti u planini.

Imali smo sreću da su baš za ovaku vrstu tečaja bile idealne vremenske prilike. Duboki, malo zamrznuti snijeg na strmim padinama Oštreta omogućio je uspješne vježbe u hodanju sa derezama, cepinom, vježbe osiguranja i kretanja sa penjačkim užetima itd.

Naš voda tečaja Brezovečki nenadano je obolio, te nas je morao u Zagrebu sasvim napustiti, a vodstvo je preuzeo njegov zamjenik Belačić. Svima nam je bio žao što se našem vodi nije ispunila želja da nas vodi na Jalovec.

Na Sljemenu održavale su se vježbe u hodanju i orijentaciji na samome terenu pomoći kompasa i karata, crta-

Kuća na Oštretu

Foto: P. Lučić-Roki

Tečajci na vrhu Jalovca (2.643 m)

Foto: Ing. B. Zergollern

nja krokia, postavljanja šatora i dr. Boravak na Sljemenu bio nam je vanredno ugodan, a kod toga je zaslужan i opskrbnik doma Vlado, koji se za nas mnogo brinuo i pružio nam sve što je mogao. Stekavši dobru kondiciju, te oboružani i teoretski i praktički bili smo spremni da izvršimo predviđene uspone. Tu se imala odraziti prava sprema i tehnika pojedinačna.

Na put smo krenuli 26. XII. ranim jutarnjim vlakom iz Zagreba. Vodstvo tečaja na usponima preuzeo je sada Bruno Zergollern. I pored prilične hladnoće u vlaku bili smo svi veoma dobro raspoloženi. Na večer smo stigli u Planicu, a za kratko vrijeme i na Tamar, ishodištu planinarsku kuću za Jalovec. Te večeri vladala je vrlo velika hladnoća — čak 24° C ispod nule.

Rano ujutro sve je u domu oživjelo. Vrše se i zadnje pripreme pred odlazak za naš prvi uspon na Jalovec. Već oko 6 sati krećemo laganim korakom — nas točno trinaest na broju. Još je mrak! Hladnoća je malo popustila. Svi su iz-

gledi bili da ćemo imati zaista prekrasan sunčani dan koji će nam pružiti prekrasne daleke vidike. Snijeg nije bio predubok, tek malo stlačen od vjetra, tako su oni teži na svakom koraku propadali dosta duboko. Pred ulaskom u »kuloar«, kod poznatog velikog kamena morali smo staviti dereze. Sada je hodanje postalo mnogo lakše premda je teren bivao sve strmiji. Vodići su se često mijenjali praveći prve stepenice u snijegu.

Već se pomalo razdaniло. Oblake i magle ostavili smo na visini cca 1800 metara. Po izlasku iz kuloara izbili smo u zavjetrinu, i na toplo zimsko sunce.

Sad je došao najteži dio uspona po zaledenim glatkim stijenama sa tek malo smrznutog snijega. No hodajući na derezama naprijed i natraške uz osiguranje cepinom svi su uspjeli dosta sigurno da i to svladaju. Na grebenu dočekao nas je veoma hladan vjetar i nemilosrdno nas je šibao. Ubrzo smo stigli na sam vrh, koji je bio sav u dubokom snijegu.

Hladan vjetar nije nam dopuštao zadržavanje na vrhu, već smo se morali skloniti u zavjetrinu ispod vrha. Pogledi su bili prekrasni i vidici daleki. Pred sobom smo vidjeli Visoke Ture u Austriji, Dolomite u Italiji, Karavanke, Kamniške Alpe, zatim izrazite vrhunce Julijskih Alpa — Mojstrovku, Prisojnik Razor, Špik, Škrlnaticu, Stenar, Rjavinu najviši naš vrh Triglav, Kanjavec i mnoge druge. Većina ih je bila u potpuno bijelom sniježnom plasti.

Nakon kratkog odmora i uživanja u divnim pogledima na sve strane uslijedio je povratak. Samo na jednom mjestu smo morali izvršiti osiguranje užetima i ubrzo zatim smo stigli do kula. Većina je bila za brzi silazak po zamrznutom snijegu, pa smo se bacili niz strminu. Bilo je i većih skokova u zraku (Rajko), ali se tehničkim zahvatom cepina u zamrznuti snijeg otklonila svaka eventualna opasnost. Za nepunih četvrt sata bili smo gotovo svi dolje.

Još prije mraka stigli smo u kuću. Često smo se usput ogledavali na Jalovec, koji nas je prilično izmorio, no naše planinarsko srce napunilo se velikim zadovoljstvom.

Sutradan smo se razdijelili u dvije grupe. Jedni su krenuli preko Slijemena ispod Mojstrovke na Vršič, a druga skupina sa svim stvarima na skijama do želje stanice Planica, vlakom do Kranjske Gore, te isto na Vršič. No neka čudna sila zadržala je drugu skupinu pri prolazu pokraj Mihovog skijaškog doma. Možda je to bio topli čaj ili pak vesela i gostoprivima opskrbnica kuće Pepica?

Na Vršiću smo se prilično ugodno osjećali, premda smo spavalni na dosta tvrdim krevetima i to još nas trinaestrica na samo osam ležaja.

Sutradan t. j. 29. XII. uslijedio je naš drugi uspon, ovaj puta na *Prisojnik*. Išli smo talijanskim markiranim putem preko sedla Vršič, pokraj Tičarjevog doma i travnjaka sve do Prisojnikovog okna (2200 m). Od okna put postaje sve strmiji i naporniji, te opasniji zbog zamrznutih stijena, prekrivenih tek sa malo snijega, i uslijed jakog vjetra koji puše po samom grebenu.

Da bi išli sigurnije, a ujedno izvršili vježbe u osiguranju penjačkim užetima, navezali smo se po dvojica, trojica ili četvorica i tako napredovali prema vrhu. Neke skupine su išle lakše, neke malo teže.

Uspon sam po sebi bio je mnogo naporniji i teži od uspona na Jalovec, a i

vremenske prilike su bile gore. Naime već pri samom usponu osjećala se promjena vremena. Izdaleka su se mogli vidjeti gusti tmasti oblaci koji su se valjali neobičnom brzinom. Još za vrijeme uspona obavijala nas je povremeno magla. Na samom grebenu kao i na vrhu puhao je oštar hladan vjetar, tako da se nismo dugo zadržavali. Pogled je bio ipak vrlo lijep, ali samo na trenutke kad nam je podizanje ili spuštanje moglo omogućavalo vidik.

Dne 30. XII. 1948. u 10 sati prije pođne službeno je završen tečaj. Jedna grupa tečajaca vratila se svojim kućama, dok su drugi ostali još nekoliko dana na skijanju.

*

Još da se malo kritički osvrnem na pojedine važnije stvari. Sama predavanja pratili su tečajci sa velikim interesom, te se iza svakog predavanja razvila vrlo živa diskusija. Najveći interes je pobudilo predavanje druga Majtina o orientaciji. Predavač je bio neobično obradovan ovakvim interesovanjem tečajaca.

Svi tečajci sa nastavnicima sačinjavali su jednu hvalevrijednu zajednicu, samodisciplinovanu, u kojoj je drugarstvo došlo do punog izražaja. Nitko ne bi rekao da su to ljudi iz raznih krajeva naše domovine, koji su se tek nedavno prvi put vidjeli. Zajednička misao, planinarski duh kao i sama priroda čvrsto ih je povezala, tako da su se rasatali kao najbolji prijatelji.

Društveni život bio je vrlo živ. Uz omiljelu igru i šah, planinarske pjesme i priče o izvedenim usponima ispunile su sve slobodno vrijeme.

Možemo konačno naglasiti da je tečaj završen sa velikim uspjehom. Time je naše planinarstvo — a napose alpinizam — dobilo novi kadar samostalnih zimskih alpinista, koji će svoja znanja i stečena iskustva znati prenijeti među članstvo svojih društava, a time i ispuniti datu obavezu.

Sa sobom će ponijeti duboke utiske o ljepoti naše domovine, naših visokih planina, i moći istinski dati poticaj i drugima da zavole planinu u zimsko doba, kada nam se ona čini još ljepšom.

Zbog uspjeha ovoga tečaja naš će Planinarski Savez omogućiti održavanje još takovih tečajeva, kako bi naše planinarstvo i alpinizam dobilo što više mladih rukovodećih kadrova.

Vjekoslav Šantek

VIJESTI

Mira Marko Debelakova-Deržaj

Duboko nas se dojmila vijest, koju je donio »Planinski vestnik« u desetom broju prošlog godišta, da je u Ljubljani nenadano umrla najuglednija slovenska alpinistkinja i planinska spisateljica Mira Marko Debelakova-Deržaj.

Već od svoje sedamnaeste godine života posvećuje Debelakova sve svoje sjajne sposobnosti planinama i planinarstvu. U razdoblju između godine 1924—1932 postiže ona veliki broj prvenstvenih penjačkih uspona, od kojih su najznačajniji: uspon kroz sjevernu i sjeverozapadnu stijenu Špika, kroz sjeverozapadnu stijenu Ojstrice, kroz zapadnu Triglavsku stijenu, zatim brojni usponi u Dolomitima, Zapadnim Julijskim Alpama i Karnskim Alpama. Značajna je pobeda nad špikovom stijenom, koja je odjeknula nadeleko po čitavom alpinističkom svijetu, a opis uspona donijeli su austrijski i engleski alpinistički časopisi.

Osim što je bila vrsna alpinistkinja, isticala se je Debelakova i svojim literarnim radom. Od vrlo dobrog alpinističkog pedagoga i živog pripovjedača o teškim turama, uspinje se ona do prave znanstvene radnici, tako da svojim najvećim djelom »Kronika Triglava« daje dragocjen prilog slovenskoj literaturi uopće, a isto tako i svjetskoj planinarskoj književnosti.

Zadnji svoj prvenstveni uspon izvela je Debelakova godine 1937., prošavši sa svojim suprugom Edom Deržajem i jednim škotskim penjačem kroz sjevernu stijenu Ben Nevisa, najviše planine Britanskih otoka.

U Zagrebu bila je Debelakova nekoliko puta, pa su naši planinari imali prilike da je upoznaju kao izvršnu predavačicu, koja je izvanrednim načinom prikazivanja znala svoja iskustva i upute prenijeti na slušače.

Planinari i alpinisti Hrvatske sačuvat će trajan spomen na Miru Marko Debelakovu-Deržaj.

P. Lučić-Roki

RAD ALPINISTIČKE SEKCIJE P. D. ZAGREB

Nakon osnutka društva pristupilo se formiranju sekcije, pa je tako i A. S. počela radom. U rukovodstvo sekcije izabrani su bili iskusni alpinisti, sa predsjednikom Lučić-Rokijem na čelu. Ujedno su svim referentima bili određeni zamjenici, kako bi se sposobio mlađi kadaš za buduće vođenje sekcije. Tokom rada moralo se pristupiti promjenama u odboru, zbog preopterećenosti u poslu pojedinih drugova, pa je tako došlo do sastavljanja novog odbora sa drugom Brlečićem na čelu. Dužnost tehničkog referenta primio je drug Mirko Zgaga, tajnika Krešo Mihaljević, oružara E. Rakoš. U odbor su također ušli vrsni mlađi alpinisti Gropuzzo, Kućan i Rojc.

Nedavno su stupila na snagu Savzna pravila za alpinističke sekcije, pa se je sav rad sekcije usmjerio prema njima. Novoizabrani odbor pokazao je znatnu aktivnost u radu, te je usmjerio svoj rad po načelu: »Preko masovnih izleta selekcijom odabirati novi alpinistički kadaš, kojega zatim treba kvalitetno uzdizati.«

Na praktičnom radu primjećen je također napredak. Tokom cijele ljetne sezone vršene su penjačke vježbe u blizoj okolini Zagreba. Ponovljeno je nekoliko uspona u stijeni Kleka, od kojih je najvažniji bio preko jugoistočne glave. Priredena je višednevna ekskurzija u Čvrsnicu-planinu, gdje su osim hodačkih tura izvršeni brojni penjački usponi. U stijeni Oklanice i Pešti Brda izvršeno je 5 prvenstvenih uspona i ponovljeno nekoliko starih. Uz ovo treba spomenuti, da je zalaganjem i dobrotljivim radovima alpinista učenika u ovoj ekskurziji sposobljena

Sa alpinističke vježbe

Foto: E. Rakoš

kuća pod Velikim Vilincem i lovačka kuća pod Strmenicom.

U Julijskim Alpama izvršeno je također više uspona, od kojih je najznačajniji uspon Sjevernom stijenom Triglava — »Gorenjskim smjerom«.

Rad oko uzdizanja novih kadrova alpinista bilježi znatne uspjehe. Tako je tokom mjeseca listopada priređen praktički kurs za penjače na Okiću i Kamenim Svatima. Vježbe su bile po-praćene kratkim tumačenjem, a rad se

odvijao u grupama. Ovim je vježbama prisustvovalo 20 početnika, koji su pokazali lijep napredak, pa je tako na kraju kursa priređen uspon kroz stijenu Kleka, gdje je tokom dva dana prošlo HPD-ovim smjerom 30 drugova i drugarica.

U zimskom periodu započelo se sekcijskim sastancima, koji se održavaju svake srijede. U kratkim predavanjima obrađivane su teme sa polja alpinistike.

Dan Republike proslavili su naši alpinisti masovnim izletom u Kamniške Alpe. Pod zimskim uslovima posjećeni su vrhovi Planjava i Brana, a nekoliko je drugova prepenjalo zapadnu stijenu Planjave i istočni greben Brane. Na ovim usponima bilo je 40 učesnika, što dokazuje, da se i kod nas znatno razvio smisao za zimsku alpinistiku. M. Z.

MARKACIJSKA SEKCIJA

Odmah nakon osnivanja »Planinarskog društva Zagreb« osnovana je i Markacijska sekција, kojoj je povjeren veoma važan zadatak oko obnove i markiranja planinarskih puteva i staza te postavljanja putokaznih ploča i oznaka na našim planinama. Taj je posao bio velik, obzirom na to da je društvo osnovano koncem maja prošle godine, te je trebalo uložiti mnogo volje i ljubavi da se izvrši preuzeta obaveza i markira 20 puteva.

Markacijska sekciјa dala se je na posao te izradila plan za obnovu markiranih puteva na Medvednici, Samoborskom gorju i Gorskem Kotarom. Na sastancima sekciјe, koji su održavani redovito svaki tjedan, rješavani su svi problemi u vezi sa izvršenjem preuzete obaveze. Tu su se podnašali izvještaji

sa izleta i markacija i dogovarali novi. Na sastancima je bilo prisutno cca 35 članova sekciјe, koja broji danas 75 članova.

Nakon šestmjesecnog upornog rada izvršena je preuzeta obaveza, pa čak i premašena za 5 markacija, te je markirano svega 25 putova, u koji je broj uračunato markiranje špilje Vaternice kod Stenjevca u dužini 1350 m. Kod toga su članovi sekciјe dali ukupno preko 1100 sati dobrovoljnog rada. U mjesecu prosincu prošle godine održana je na Medvednici jedna priredba »Drugarsko veče«, koja je dobro uspjela.

Za godinu 1949. izrađen je takoder »Plan rada« u kojem se pred Markacijsku sekciјu postavljaju veći i odgovorniji zadaci. Predviđeno je markiranje 25 planinarskih putova na Medvednici, Samoborskom gorju, te u Gorskem Kotaru i markiranje Velebita. Sekciјa izdaje »Zidne novine« u kojima se iznose momenti sa pojedinih izleta kao i poučni članci i parole.

Velika zapreka još intenzivnjem i plodnjem radu leži u činjenici da nemamo prikladnih društvenih prostorija, gdje bi se mogli članovi danomice sastajati i raspravljati o problemima i zadacima, koji stoje pred sekciјom.

S. P.

